

DIFERÈNCIES ENTRE CRIM CONTRA LA HUMANITAT I GENOCIDI

Ramon ALCOBERRO

Els conceptes de crim contra la humanitat i genocidi són similars però no són sinònims.

D'una manera ràpida el crim contra la humanitat es perpetra en temps de guerra d'una manera organitzada i sistemàtica contra la població civil. És un fet puntual d'una brutalitat absoluta, però no pretén destruir tot un grup humà, sinó subordinar-lo o silenciar-lo i la responsabilitat de l'acte és individual, val a dir, recau sobre els qui el perpetren. El genocidi va més enllà; és el crim que tracta de destruir tota una comunitat i es poden cometre actes de genocidi també en temps de pau, per raons ètniques, nacionals, religioses, o culturals i la seva responsabilitat és global.

El crim contra la humanitat sempre es comet contra persones, no contra cultures, religions o ètnies; es tracta de matar gent (fer-ho massivament) o d'atemptar selectivament contra el dret a la vida per produir por i mantenir grups en la subordinació. Estrictament el crim contra la humanitat només pot ser comès contra civils i les víctimes poder ser de qualsevol ètnia. El genocidi fa un pas més enllà: es tracta de matar no gent sinó grups humans sencers predeterminats i fer-ho de manera sistemàtica, sense importar si es mata civils, militars, dones o infants, nacionals o estrangers. El genocidi es comet contra membres d'un grup pel fet de ser-ne i les persones individuals importen tan sols en tant que membres del grup. És indiferent que un genocidi sigui comès per poques persones o per un Estat en el seu conjunt; però el genocidi sempre vol anar arrel, destruint l'enemic per tots els mitjans, amb una mobilització total.

Són exemples de crim contra la humanitat l'assassinat, el crim d'apartheid, la deportació, la desaparició forçosa, l'empresonament o la privació de la llibertat, l'esclavitud, l'extermini, la persecució, la tortura i la violència sexual, sempre que aquests actes es cometin com a part d'un atac sistemàtic o generalitzat contra la població civil. El genocidi és molt més global; inclou totes aquestes brutalitats però hi ha genocidi si, a més, un govern o un grup amb poder adopta tota mena de mesures per fer impossible la vida d'un grup en tant que col·lectivitat. Destruir una cultura a través d'impedir que l'escola l'expliqui o que els seus membres puguin tenir fills és genocidi – però en canvi no és crim contra la humanitat perquè no fa morts. Els camps d'extermini són, com a tals, formes de genocidi, l'afusellament d'innocents com a càstig és crim contra la humanitat. El genocidi no es comet tan sols contra

combatents; qualsevol que sigui membre d'un grup nacional, ètnic o religió encara que sigui estranger pot caure víctima de genocidi – sense que importin les formalitats jurídiques.

Tot genocidi inclou dos elements: intencionalitat (en llatí: “mens rea”) i acció realitzada (en llatí: “actus reus”). El crim contra la humanitat, en canvi, només és un acte i no li cal intencionalitat – podria produir-se en un atac contra civils per part d'un grup armat que, fins i tot, no hagués rebut ordre de matar. El genocidi implica tota una societat i, per tant, una responsabilitat compartida o, si es vol dir així, socialitzada.

A París, l'any 1948 el debat que es va produir al voltant de la Convenció per a la Prevenció i Sanció del Delicte de Genocidi anava bàsicament sobre si era suficient legislar sobre la base del que havia decidit el Tribunal de Nuremberg (que feia referència al crim contra la humanitat), o si per contra calia desenvolupar el concepte de “genocidi”, tal com l'havia proposat Lemkin. L'avantatge del concepte de genocidi és que permet analitzar i jutjar una estructura social i política. La definició de genocidi és vàlida per a qualsevol temps, situació i cultura. El genocidi no és un fet global, sinó estructural – i des del punt de vista jurídic aquesta és la feblesa que sempre li han retret els seus adversaris, en la mesura que és difícil provar que el conjunt d'un Estat es comporta de forma genocida. El genocidi requereix que els actes s'hagin comés per motius racials, religiosos i/o ètnics, amb la clara i específica voluntat de destruir un grup de manera deliberada i calculada. Per arribar a una situació tan brutal com és el genocidi cal que hi col·labori, doncs, gent molt diversa – des de periodistes i mestres fins a polítics o militars passant per tota l'escala social. I sobretot cal que sigui un acte d'una repressió extrema, sostingut quotidianament. Reprimir estructuralment l'ús públic d'una llengua nacional, per exemple seria un acte de brutalitat genocida tot i no matar ningú – però no seria crim contra la humanitat, perquè el crim contra la humanitat només es pot cometre en temps de guerra. En el delicte de genocidi s'hi inclou també la conspiració, la incitació i la complicitat per cometre'. I això ens porta molt més lluny que al crim contra la humanitat.

L'estratègia de Lemkin per fer aprovar la Convenció del 1948 va ser la de mobilitzar les petites nacions –les que no es poden defensar amb armes i necessiten l'emparedament de la llei. El que es pretenia és reforçar la idea de comunitat de nacions i prescindir del principi “amb raó o sense, primer el meu país i els seus interessos”. D'altra banda, la Convenció sobre el Genocidi –a diferència de la Declaració Universal dels Drets Humans– no es limita a aplicar principis generals, sinó que pot ser exigida coercitivament, en tant que Dret Internacional. Aquests dos elements (la defensa dels drets de les minories/petites nacions) i la capacitat coercitiva – així com el fet que el genocidi és capaç de descriure una situació global, amb una llarga història (tan llarga, potser com el món i l'home) fan que el concepte de genocidi resulti central a l'hora de designar el que és intolerable – i en aquest sentit sigui un element essencial a l'hora de marcar els límits en les relacions entre els pobles del món.

Paradoxalment una de les formes d'entendre l'universalisme moral –que fou una regla desconeguda durant segles i que encara té crítics ferotges entre els defensors del relativisme– és entendre què succeiria en un món on s'acceptés relativitzar el genocidi i la misèria humanes. Potser la millor defensa de l'universalisme és situar-lo davant el risc del genocidi.